

Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Vår dato:
29.08.2025

Deres dato:

Vår referanse:
25/8632

Deres referanse:

Hørings svar - Utlevering av IP-data til forebygging av alvorlig kriminalitet

Innledning

Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll (KK-utvalget) viser til Digitalisering- og forvaltningsdepartementets (departementet) høringsbrev og høringsnotat 4. juli 2025 om utlevering av IP-data til forebygging av alvorlig kriminalitet.

KK-utvalget skal etter straffeprosessloven § 216 h og kommunikasjonskontrollforskriften kapittel 2 føre kontroll med politiets og påtalemyndighetens behandling av saker om kommunikasjonskontroll, romavlytting og dataavlesning (§ 216 a, § 216 b, § 216 m og § 216 o). Tilsvarende skal KK-utvalget kontrollere samme tvangsmiddelbruk i avvergende saker (§ 222 d). Kontrollen omfatter ikke saker som faller inn under EOS-utvalgets ansvarsområde. Utvalget avgrenser derfor sitt hørings svar til de delene av høringen som omfatter utlevering av IP-data til ordinært politi.

Merknader til høringsbrevet

KK-utvalget tar ikke stilling til om det bør innføres en ny hjemmel i ekomloven § 3-14 om utlevering av IP-data til forebygging av alvorlig kriminalitet. For det tilfellet at en slik hjemmel innføres, mener KK-utvalget at følgende rettssikkerhetsgarantier må lovfestes:

1. *Hjemmel i lov:* Politiets adgang til å hente ut IP-data bør i tillegg til ekomloven lovreguleres enten i det polisieære eller det straffeprosessuelle sporet
2. *Domstolsprøving:* Beslutning om å hente ut IP-data bør vurderes og besluttes av retten og det bør oppnevnes en «skyggeadvokat» i henhold til straffeprosessloven § 100a, og som kan ivareta vedkommendes interesser
3. *Kontroll av et uavhengig organ:* Utlevering og bruk av IP-data bør underlegges KK-utvalgets kontroll

Hjemmel i lov

KK-utvalget mener at adgang til å hente ut i IP-data i et forebyggende spor bør lovreguleres.

Politiets adgang til å uthente IP-data i etterforskning- og avvergingssaker er lovregulert, jf. straffeprosessloven §§ 216 a, 216 b og 222 d. Tilsvarende hjemmel bør innføres for uthenting av IP-data i forebyggingsøyemed.

KK-utvalget tar ikke konkret stilling til hvor lovgiver eventuelt bør plassere en slik bestemmelse. Utvalget oppfordrer likevel departementet til å se hen til tilsvarende bestemmelser i straffeprosessloven, henholdsvis straffeprosessloven kapittel 16 a og 17 b og da spesielt bestemmelsene §§ 216 a, 216 b og 222 d.

Kjennelse av retten

KK-utvalget mener at uthenting av IP-data bør vurderes og besluttes av retten.

KK-utvalget deler departementets syn om at uthenting av IP-data ikke er like integritetskrenkende som annen skjult metodebruk. Samtidig er det slik at politiet, ved skjult og avvergende etterforskning etter straffeprosesslovens regler, må be om rettens tillatelse til å uthente IP-data. Tilsvarende er det også for PST, jf. politiloven § 17 d. Sammenholdes dette med at departementet kun åpner for utlevering av IP-data for å forebygge overtredelse av alvorlig kriminalitet, med dertil høy strafferamme, bør samme rettssikkerhetsgaranti oppstilles for utlevering av IP-data.

Kontroll av metodebruken

KK-utvalget kontrollerer i dag ordinært politi sin uthenting og bruk av IP-data både ved skjult og ved avvergende etterforskning etter straffeprosessloven § 216 a, § 216 b og § 222 d siste ledd.

KK-utvalget konstaterer at departementet, i foreslått lovbestemmelse § 3-14 siste ledd første setning, foreslår at «*[p]olitiet og påtalemyndigheten skal oversende en årlig rapport til departementet om uthenting av IP-adresser etter første ledd bokstav a og b.*»

Videre vises det til i foreslått forskriftsbestemmelse § 3-6 første ledd at: «*[p]oliti- og påtalemyndigheten skal oversende årlig rapportering om uthenting av lagringspliktige opplysninger etter ekomloven § 3-14 første ledd bokstav a og b. Rapporteringen skal sendes Nasjonal kommunikasjonsmyndighet innen 1. mars hvert år.*»

I høringsnotatet uttaler departementet videre:

«Politiets behandling av opplysninger er underlagt Datatilsynets tilsynskompetanse, jf. lovens § 58. Tilsynskompetansen omfatter all behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten, herunder for behandling av opplysninger i den enkelte straffesak, med unntak av opplysninger som behandles av Politiets sikkerhetstjeneste eller opplysninger som er underlagt kompetansen til kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll. For PST er det EOS-utvalget som er tilsynsmyndighet, jf. politiregisterloven § 68 og EOS-kontrollloven»

KK-utvalget viser til at det forutsetningsvis fremgår av høringsnotatet at KK-utvalget ikke skal utøve kontroll med uthenting eller lagring / bruk av IP-data i det forebyggende sporet.

KK-utvalget viser til at utvalgets oppgaver er å kontrollere at:

- politiets skjulte og avvergende metodebruk utføres innenfor rammen av lov, forskrift og instruksjer,
- den totale tvangsmiddelbruken ses helhetlig og begrenses mest mulig,
- tvangsmiddelbruken ikke skjer av hensyn til etterforskning i andre saker enn hvor dette er tillatt,
- lovens regler om oppbevaring og tilintetgjøring av materiale overholdes,
- de særskilte reglene for taushetsplikt ivaretas,
- klager og anmodninger om underretning fra enkeltpersoner behandles, og
- individets rettssikkerhet og personvern hensyntas i tilstrekkelig grad.

De siste årene har KK-utvalget i ulike sammenhenger påpekt at regelverket rundt kontroll med politiets bruk av skjulte tvangsmidler bærer preg av lite helhetstankegang og systemforståelse. KK-utvalget skal foreta en uavhengig etterkontroll av politiets skjulte og forebyggende tvangsmiddelbruk. KK-utvalgets mandat omfatter som nevnt over kommunikasjonskontroll (§ 216 a), annen kontroll (§ 216 b), romavlytting (§ 216 m), dataavlesning (§ 216 o) og tilsvarende metodebruk i avvergende saker (§222 d). Tvangsmidlene hemmelig ransaking (§ 200 a), skjult kameraovervåkning (§ 202 a) og skjult teknisk sporing (§ 202 b og c) er holdt utenfor KK-utvalgets virkeområde. Det samme gjelder skjult tvangsmiddelbruk med hjemmel i nødrett ved redningsformål, og ulovfestede skjulte tvangsmidler som utføres alene eller i kombinasjon med lovfestede skjulte tvangsmidler. I dag kontrolleres denne skjulte metodebruken av Riksadvokatembetet. Det betyr at metodebruken ikke underlegges en uavhengig kontroll. Høringsnotatet innebærer at også uthenting av IP-data i forebyggingsporet også vil bli holdt utenfor KK-utvalgets kontroll. Dette til tross for at KK-utvalget kontrollerer tilsvarende metodebruk i etterforskning- og avvergingssporet. Dette mener KK-utvalget er uheldig.

Uthenting av IP-data kan være inngripende og integritetskrenkende. Videre er det en risiko for, slik også departementet påpeker, at det innhentes informasjon om personer som ikke har til hensikt å begå kriminelle handlinger. Det må her særlig ses hen til individets rettssikkerhet, personvern og legitimiteten til politiets arbeid.

Den utøvende kontrollmyndigheten av politiet er i dag delt mellom flere instanser, herunder blant annet KK-utvalget, Riksadvokatembetet, Datatilsynet, Nkom og Sivilombudet. Dette gjør at metodebruken ikke vurderes i sin helhet, selv om mange av inngrepene har samme karakter. For KK-utvalgets del medfører dette at utvalget ikke kan foreta en *samlet vurdering* av den totale tvangsmiddelbruken og forholdsmessigheten av inngrepene, noe som igjen kan sette rettssikkerheten til norske borgere i fare.

Mandatet til KK-utvalget følger av straffeprosessloven § 216 h og kommunikasjonskontrollforskriften. I henhold til kommunikasjonskontrollforskriften kapittel 1 og 2 skal Politimesteren rapportere all skjult og forebyggende metodebruk i inneværende kvartal til riksadvokaten. Riksadvokaten sender deretter innberetningen og dokumenter, med eventuelle merknader, til KK-utvalget. KK-utvalget gjennomgår innberetningen og følger opp feil eller uklarheter med politidistriktene. Etter KK-utvalgets syn bør det samme kontrollregimet innføres for uthenting av IP-data i forebyggingsporet.

Oppsummering

KK-utvalget viser til at legitimiteten til politiets bruk av skjulte tvangsmidler er nært knyttet til at det etableres en uavhengig kontroll av slik metodebruk. KK-utvalget mener at dette vil gjelde også for forslaget om utlevering av IP-data til forebygging av alvorlig kriminalitet. KK-utvalget påpeker verdien av å samle kontrollmyndigheten knyttet til skjulte tvangsmidler til ett, uavhengig, organ, samt behovet for å ivareta og styrke de kontrollfunksjoner som allerede er etablert. Til sammenligning har EOS-utvalget i dag ingen begrensinger i sin kontroll av PST.

Etter KK-utvalgets syn bør:

- Departementet innta en ny lovhjemmel som regulerer politiets adgang til å uthente IP-data. Dette bør komme i tillegg til foreslått bestemmelse i ekomloven.
- Beslutningsmyndigheten om å uthente IP-data legges til domstolen.
- KK-utvalgets kontrollmandat utvides til også å omfatte kontroll med uthenting og bruk av IP-data i det forebyggende sporet.

Med hilsen

Asbjørn Strandbakken

Katrine Kleiven Mentzoni

utvalgsleder

sekretariatsleder

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift.